

Poštnina plačana v gotovini.

ŽAR

2 — 1931 — III

DIJAŠKI
LEPOSLOVNI
LIST

List izdaja dr. Ferdo Kozak, za srednješolsko organizacijo »Zar«
na drž. klas. gimnaziji v Ljubljani.

Odgovorni urednik dr. Ferdo Kozak. — Uredniški konzorcij:
Starè Egon, Truhlař K., Kastelic J., Žabkar J., Dolinar F., Logar C.

Tiskarna »Slovenija«, (predst. A. Kolman), Ljubljana, Wolfova
ulica štey. 1.

Vsebina

Fran Levstik (1831—1931).

Oj, ti dekle ... Gabrovšek Emil.

Zvonovi pojo. Benjamin.

Moje sanje. L.

Prepelica. I. S. Turgenjev.

Nekje je grad. Rainer M. Rilke. Benjamin.

Dnevi. J. B. Žabkar.

Rainer Maria Rilke. Jože Kastelic.

Moje pesmi. Gabrovšek Emil.

Najina pota. P. T.

V resni uri. Rainer M. Rilke. Benjamin.

Drobna povest o modrem pajku. Slavka.

Nekoč v davnih, davnih časih. Menih, menišek in osel. San Ber-
nardino da Siena.

Meroslovje v italijanskem slovstvu. Starè Egon.

LISTNICA UPRAVNIŠTVA.

Vse naročnike in člane prosimo, da nam plačajo naročnino
čim preje (po možnosti ves znesek naenkrat).

Vse reklamacije in prošnje je treba nasloviti na društveni
odbor, na državni klasični gimnaziji v Ljubljani.

Cena letnika znaša 30 Din ozir. 35 Din s poštnino.

V zalogi je še nekaj lanskih letnikov vezanih ter nekaj posa-
meznih števil.

Kdor pridobi pet solidnih naročnikov, dobi list zastonj! —
Podrobne informacije dobite pri osrednjem odboru na drž. klasični
gimnaziji v Ljubljani.

ŽAR

DIJAŠKI LEPOSLOVNI LIST NA DRŽAVNI KLASIČNI
GIMNAZIJI V LJUBLJANI

LETO III.

OKTOBER 1931

ŠTEV. 2.

Fran Levstik (1831-1931).

V dneh slovenskega navdušenja za državno in duhovno združenje vsega slovanstva, v dneh taborov in prvakov, ko je bila vsa naša zemlja še sredi romantičnih sanj in so komaj podtalno šumeli tokovi novih misli in pričakovanj, med tem ko se je evropski človek že otresel sanjarjenja o združevanju in izmirjenju narodov in je začel uvidevati stvarne potrebe novega časa in novih razmer, je vzrastel med nami France Levstik, ki je z bistrovidnostjo novega prosvetljenca, z navdušenjem romantika in z delavnostjo realista spoznal duh časa in pomen svoje dobe — bil je naš zadnji romantik in prvi realist, človek na prelomu dveh dob in centralna osebnost slovenstva.

Levstik je prvi pokazal na Prešerna, ki so ga sodobniki prezrli, prezrli tudi pomen njegove samonikle osebnosti, ki je prav zato tako velika, ker spaja v sebi čuvstveno romantičnega in razumsko renesančnega človeka v harmonično klasično enoto. — Strgal je Koseskega in s pikro satiro udaril po novi literaturi, da bi dal osebnosti pravo veljavo in ceno, da bi opozoril naše slovstvenike na edino postavo, ob kateri mora rasti vse njihovo bodoče delo.

Nato je posegel še više: z ljubeznijo do slovenskega naroda in domače zemlje je dojel pomen izčiščenega književnega jezika, ki naj veže narod preko narečij in utrjuje v njem zavest duhovnega edinstva, in je šel do korenin in prvih osnov našega jezika, pa mu poiskal novih, iz knjižne govorice že davno izginulih besed. Zato je z vnemo delal na našem prvem in edinem akademičnem slovarju, zato je napisal »Martina Krpana« in ustvaril z njim vzorec naše leposlovne proze.

Centralna osebnost, ki kaži narodu poti do duhovnih dobrin, in narod, ki bodi kulturno v vrsti drugih evropskih narodov — to sta bili Levstikovi ideji. Iz takih misli je moral nujno vzrasti njegov odpor proti politiki Bleiweissa in njegovih. Levstik je izprevidel vso praznoto fraz o »zedinjeni Sloveniji« in panslavizmu in

je načrtno drugi politični program — program stvarnega dela za osvoboditev izpod germanskih vplivov in za kulturno enakopravnost slovenskega naroda z Nemci. Mesto politike navdušenja je Levstik ustvaril politiko stvarnosti in dejanskih potreb.

Levstikovo leposlovno delo je bilo vedno v službi njegovih treh idej — centralne slovenske osebnosti, duhovnega edinstva slovenskega naroda in njegove kulturne enakopravnosti v tujini. Levstik ni bil nikak umetnostni esteta, bil je realist, ki se je dobro zavedal svojega poslanstva, bil je romantik, ki je zavestno črpal iz tradicije in naroda, skratka, bil je tip našega pristnega prosvetljenca. Svoj pomen je ohranil do danes in nemara prav danes še bolj kakor kdaj prej potrebujemo njegove tehtovitosti in neomajne značajnosti v vsem snovanju jugoslovenske bodočnosti.

Gabrovšek Emil / Oj, ti dekle . . .

Oj ti dekle, oj ti dekle,
kaj so solzne ti oči,
ali on odšel je v dalje,
ki si ga ljubila ti?

Ali noč zastrla zvezdo,
ki se ti smejala je,
ali bol na solnčno cesto
trnja ti nastlala je?

Morda tvoj je smeh odjeknil
od usode zle gorá,
morda pesem neveselo
poje veter od morjá?

Dekle, dekle, kaj so solzne
ti dražestne te oči?
Morda jokaš za cvetovi,
ki že davno več jih ni . . .

Benjamin / Zvonovi pojo.

Zvonovi pojo.
Njih pesem je tiha,
kakor glasovi
daljnih smehov
v bajnih vrtovih
mrtvih gospa.

Zvonovi pojo.
Njih pesem je trudna,
kot da se veter
v jesenskih gozdovih
z listjem in drevjem
golim igra.

Zvonovi pojo.
Njih pesem je zate —
Ti si zdaj mrtva,
kot da bi sredi
mojega mrzlega
bila srca.

L. / Moje sanje.

O jetični deklici, ki v spomladi umira in umre, se mi vedno sanja. V majhni, čisto majhni belo pobarvani sobici sedi med krvavo rdečimi rožami.

Okno je odprto in sladki večerni zrak hodi v vas k deklici, deklica pa sedi med rdečimi rožami v belo pobarvani sobici in umira . . .

Od daleč nekje prihaja odmev fantovske pesmi o ljubezni, deklica pa umira . . .

In študent onkraj ceste igra violino, ki poje o pomladi, vstajenju, novem življenju, polnem zdravja in veselja. Akordi prihajajo tiho kot v svetišče v to belo sobico, kjer s sklonjeno glavo umira jetična deklica med rdečimi rožami, bleda deklica med rožami . . .

Drevesa pod oknom bele sobice si šepetajo skrivnostno: še ni pomlad minula, pa že odmirajo cvetovi, še daleč je jesen, pa se že utrinjajo zvezde. — Začudeno si šepetajo drevesa to neverjetno pravljico in se priklanjajo vetriču, ki nadaljuje svojo pot, mirno, kot bi v sobici ne umirala deklica med rdečimi rožami.

In daleč nekje, sam ne vem kje, živi dekličin fant. Pisala mu je za slovo, kako ljubi solnce in pomlad, rože in svojo belo pobarvano sobico in njega, ki ljubi njo, in da sedaj umira sama brez njega, spomladi, ko je pravkar solnce zašlo, sama z rdečimi rožami, s krvavo rdečimi rožami . . .

In še o sveči pred oltarjem Čudovite Rože se mi sanja, ki gori za zdravje te blede, jetične deklice in ki prav tako dogoreva kot ona, za katero gori.

Bolne so moje sanje kot sem sam bolan. A lepe so in v tolažbo so mi v dneh brez solnca in brez rož in odpočijem si ob njih od puste vsakdanjosti.

Vedno so mi prekratke in jokam, kadar jih ni k meni na obisk: rdečih rož in blede, jetične deklice, ki spomladi umira...

Zdaj je pa jesen, brez solnca in rož, in dnevi se vlečejo kot umazana reka brez konca in kraja — in meni je tako dolgčas v moji mali, belo pobarvani sobici, brez moje blede deklice in krvavo rdečih rož.

I. S. Turgenjev / Prepelica.

Nekoč sva šla z očetom na lov — bilo je dan pred praznikom Sv. Petra. Prerila sva se med nizko hrastovo grmičje ob rženem polju, kjer je bilo vedno dosti prepelic. Na tem mestu je bilo težko kositi in zato je ostala trava nedotaknjena. Cvetja je bilo tam mnogo: graška, zvončkov, spominčic, poljskih klinčkov. Kadar sem hodil tja s sestro ali s služkinjo, sem jih vselej nabral polno naročje; kadar pa sem hodil z očetom, nisem trgal cvetja: zdelo se mi je, da tako opravilo ni vredno lovca.

Nenadoma se je Trezor ustavil; oče je zakričal in Trezoru je prav izpred nosa skočila prepelica — in zletela. Toda letela je zelo čudno: prevračala se je v zraku, se vrtela, padala na zemljo — prav kot bi bila ranjena, ali bi imela zlomljeno perot. Trezor se je na vso moč zagnal za njo — tega ni delal nikdar, kadar je ptica letela kot se spodobi... Oče niti streljati ni mogel: bal se je, da ne bi kroglja zadela psa. V tistem hipu pa — Trezor jo je dohitel in lop. Zgrabil je prepelico, jo prinesel in podal očetu. Oče jo je vzel in jo položil s hrbtom na dlan. Skočil sem k njemu. — »Kaj, ali je bila ranjena?« pohitim.

— »Ne,« mi odgovori oče, »ni bila ranjena; toda tu v bližini mora imeti gnezdo z mladimi in nalašč se je potvarjala, kot da je ranjena, da bi mogel pes misliti, da jo ne bo težko ujeti.«

— »Toda zakaj to dela?« sem vprašal.

— »Zato, da bi zvalila psa od svojih mladih. Potem bi že dobro zletela. Le da se je v tem slučaju zmotila: preveč se je pritvarjala — in Trezor jo je ujel.«

— »Torej ni ranjena?« sem zopet vprašal.

— »Ne... Toda živela ne bo dolgo... Trezor jo je gotovo stisnil med zobmi.«

Primaknil sem se bliže k prepelici. Nepremično je ležala na očetovi dlani, povsila glavico in gledala na me od strani s svojim kostanjevim očescem. In meni se je nenadoma tako zasmilila. Zdelo se mi je, da gleda na me in misli: »Zakaj moram umreti? Zakaj? Saj sem vendar izpolnila svojo dolžnost: skušala sem rešiti svoje

mlade, zvabiti psa dalje — in evo: ujela sem se. Kakšna ubožica sem! Ubožica! To je krivica! Krivica!

— »Tata,« sem rekel: »mogoče pa vendar ne bo umrla« ... in hotel sem pobožati prepelico po glavici.

Toda oče mi je rekel: »Ne! Poglej: koj sedajle bo iztegnila tačice, vsa bo zatrepetala in oči se ji bodo zaprle.«

Tako se je tudi zgodilo. Komaj pa je zaprla oči, sem zajokal.

— »Čemu jočeš?« je vprašal oče.

— »Smili se mi,« sem rekel. »Izpolnila je svojo dolžnost, pa so jo ubili! To ni prav!«

— »Prevariti nas je hotela,« mi je odvrnil oče. »Pa jo je Trezor prevaril.«

— »Hudobni Trezor!« sem pomislil — in v tistem trenutku se mi je zdelo, da celo oče ni dober ... Kje pa je tu prevara? To je ljubezen do otročičev, ne pa prevara! Če se je morala pritvarjati, da bi rešila deco, — potem je Trezor ne bi bil smel ujeti!

Oče je hotel vtakniti prepelico v lovsko torbo, toda jaz sem jo izprosil zase, si jo pazno položil na dlani, dihnil vanjo ... ali se bo zganila? Kljub mojemu prizadevanju je ostala nepremična.

— »Zastonj, ljubček,« je rekel oče: »ne boš je obudil k življenju. Vidiš, glavica se ji maje.«

Lahno sem jo vzdignil za kljunček: toda komaj sem odmaknil roko — že je glavica zopet omahnila.

— »Ali ti je še sedaj hudo?« je vprašal oče.

— »Kdo bo pa mladiče krmil?« sem zopet vprašal.

Oče me je pazno pogledal.

— »Nikar naj te to ne vznemirja,« pravi; »samec, oče jih bo krmil. Toda glej, postoj,« je dostavil. »Trezor že zopet voha. Pa ne da bi bilo to gnezdo? Seveda je!«

In res: v travi, dva koraka od Trezorjevega gobca, so tesno drug poleg drugega ležali štirje ptički; stisnili so se drug k drugemu, iztegnili male vratove — in vsi tako hitro in naenkrat dihajo — prav kot bi trepetali! Pa perje že imajo; že ni več puha na njih — samo repki so še zelo kratki.

— »Tata, tata!« sem kriknil ves iz sebe. — »Pokličiči Trezorja, saj jih bo vse pokončal!«

(Prev. Zlata Hribar.)

Rainer Maria Rilke-Benjamin / Nekje je grad.

Nekje je grad. Razpali grbi so
iznad vrat.

Vrhovi dreves, kot da jokajo
plašne roke, mole preko zgrad.

V počasi porušeno
okno je radostno
vzcvela cvetica, da vsak jo uzre.

In ne jokajoče, blede dekle —
ta cvet je slovo prežalostno
v stavbi, ki ruši in ruši se.

J. B. Žabkar / Dnevi.

(Nadaljevanje.)

Nežno dehti cvetje v Stromovki. Barve: lepše so, kot najlepša pesem. Skozi gosto bukovje padajo žarki sonca in se igrajo kot bele mačice po tleh. Senčne jase sanjajo o plesu vil. Ribniki spominjajo na slike holandskih mojstrov. Polja so dolga in široka, kot kje daleč zunaj na deželi.

Gospa, v črni obleki, s pajčolanom, se počasi sprehaja pred nama. Včasih obstane, se nasloni na ograjo in gleda po travnikih. Takrat vidim njen beli, prozorni obraz. Koža je zgubana, oči sive in molčeče. Potem gre naprej in gleda srepo pred se. Morda ji je včeraj umrl sin. — Če bi bil slikar, naslikal bi jo. Pod sliko pa bi napisal: »Madame en denil«. Iz golega esteticizma bi naredil tako.

Ali — s prvim vlakom bi se peljal domov. Oglasil se je majcen košček zemlje v daljavi in kliče. Prelepo, prečisto pesem poje. Da bi bil vedno proč z doma, da bi vedno pelo prelepo, prečisto!

Zakaj smo navezani na ta majhen, majhen košček zemlje? Zakaj nam ni dal Bog, da bi vso zemljo enako ljubili? Če mislim sem in tja, ne vem kaj bi odgovoril. Ali ni domovina mistična skupnost ljudi, ki za njen smoter ne vemo?

Sedaj vem zakaj Jiříha ne maram. In še mnogo drugega vem. Kdo pa sem jaz? Ali nisem odnekod daleč, z nekega prav majhnega kraja? Ali sem sploh iz kakega kraja? Ali sem samo iz knjige, prozoren, prozoren . . . Rekel mi je, da samo sanjarim. Kaj bi bilo meni življenje brez sanj, fantazije in silnih hrepenenj! »Življenja pone srečen poizkus!« On živi le od zunanjega sveta. Jaz od njega umiram. On živi z žensko v objemih in dvoumnih besedičenjih. Med menoj in njo je most, po katerem hodijo komaj sanje. — Kaj, če sem nesodoben? Če sem preostanek prejšnje dōbe?

Pardubice.

Bele so stavbe razstave telesne kulture in sporta. Sonce pripeka nanje. In mi gledamo dolgočasne diagrame, statistike, odlikovanja in vse drugo, kar v sport ne spada. Telo je trudno, misli še bolj. Kje so tisti dnevi, ko so v Pragi brstele in žlahtno dišale. Kakor v ječi sem. In vendar — v daljavi vidim božje mesto. Tako čudovito je, da bi mislil, da ga more doseči samo otrok in še ta le v nedeljo. Da, otrok bi mogel. A z nami je drugače: en sam trenotek ga čutimo v vsej njegovi mogočnosti, pa ga zopet izgubimo iz vidika v dolgih urah, ki slede s svinčenimi nogami. Naše misli so last večnosti, le, da se mi počasi pomikamo skozi čas.

Vse lepo, vse sveto je, samo iz vidika smo vse izgubili. Tudi Bog je. Samo: kaj je Bog? Jaz ga ne poznam. Enkrat, niti enkrat ga nisem doumel. Mora že biti nekaj, kar je resnično, a kljub temu čaka na uresničenje. Nekaj, kar je oddaljena možnost in vendar največje izmed sodobnih dejstev. Nekaj, kar dá vsemu, kar gre

mimo, smisel in se vendar odteza razumu. Nekaj, česar posest je končni cilj in kar vendar stoji onstran dosegljivosti. Nekaj, kar je najvišji ideal in iskanje brez upanja.

Brno.

Ubožice, misli! Predvčerajšnjim ste dehtele po Střomovki, včeraj ste bile duhovite in se plazile po Pardubicah, danes hodite razcapane po Brnu. In vendar sem ravno danes skoval našo apoteozo.

Hodil sem po ulicah z modernimi hišami obdanih. Dolgočasne so moderne hiše z enoličnimi vodoravnimi linijami, nizkimi okni, izgledajo kot iz lesa in lepenke. Če vidim vilo sredi zelenja, me razveseli ta belina. Dolgih, sklenjenih vrst pa se naveličam.

Po vsem tem je naneslo, da sem govoril o umetnosti. Trdim: »Umetnost je obleka misli. Jaz pa ljubim misel samo na sebi, misel, ki je živa in si ne nadeva obleke. Kot utrinek se pojavi in zatone in ga ni nihče opazil. Ona misel, ki ostane brez besede in brez znaka.«

»Umetnost torej ni dovoljena?«

»Jiří, nič ni dokončno prepovedanega, kar človek more. Umetnost je dovoljena, ker je po naravi dana človeku. Umetnosti predpostavljam znanost.«

»Naš razum je nepopoln.«

»Nad spoznanjem ne smemo obupati. Če bi človeštvo nad njim obupalo že pri vsem začetku, kaj bi danes vedeli?«

»Prej sem razumel, da misliš na popolnoma subjektivno misel, na misel, ki je samo mišljena, sedaj zagovarjaš znanost. Sam s seboj si vedno v nesoglasju.«

»Dopolnil bi s tem, da sem mislil na misel, ki živi res samo mišljena, ki živi v trenutku in ne na ono, ki sploh ni misel, ampak je dejstvo, ki obstoja iz brezkončnosti v brezkončnost.«

Tako potekajo debate in nič si ne povemo. Ostane le bolesta disharmonija, občutek praznote. Če pa hodim po svetu in molčim, nosim v sebi neizmerno srečo, ki jo nam daje bogastvo misli in občutkov.

Videl sem še nekaj in še nekaj. — Toda to pisanje ni postalo potopis, kakor ste si obetali. Postalo je utrinek mojega življenja. Spomin na dneve, na nekaj dni, ki so za vedno zašli in dali prostor novim. — Morda pa se vam zdi le izrezek. Potem se pač jaz motim, temeljito motim. Da pa vas ne zavedem. Formo priznam, ker nam je dana po naravi. Formalnosti in formalistov ne maram. Pa zakaj, povejte, naj jaz pišem tako, če morem drugače?

Ko sem gledal v Břeclavu skozi okno brzovlaka in je stal Jiří pod oknom — z ozkimi očmi, ki so se svetile od solz, za debelimi naočniki, je mežikal in se smehljal, kot pred enim mesecem na Dunaju — mi je dejal naj kaj napišem.

»Kaj bi govoril! Kaj bi pisal! Beseda je strašno ničvredna obleka misli. Povemo, da jemo, pijemo, spimo. Da čutimo, da mislimo, komaj še povemo. Kaj čutimo in kaj mislimo je silno

težko povedati. Misli, čustva samega z besedo sploh ne moremo zadeti.«

(Jiři, takrat ko sem ti to govoril, mi nisi verjel. Morda verjameš danes, ko sem tako slabo zapisal, kar sem takrat mislil. Ali sedaj verjameš v boj med duhom in snovjo, ki sem ga v Brnu nakazal? Ali spoznaš, da človeku z mislijo še ni dano sredstvo za izražanje?) (Konec.)

Jože Kastelic / Rainer Maria Rilke.

(Študija.)

Znak stare, davno plemiške rodbine
v trdnó usločenih obrvih nad očmi.
V pogledu jasnost deteta, ki se boji,
ponižnost — ne kot suženjstvo živine —,
marveč tako, kot ženo in služabnika krasi.
In usta kot je prav, da človek govori —
ne prevarljivo, temveč iz globine.
Visoko čelo — brez strasti in brez temine,
ki rado včasih sklonjeno molči.

(Lastna podoba iz leta 1906.)

I.

Po dolgi, tihi samostanski cerkvi se je ulegel mrak. Stare, oljnate podobe na steni so otemnele, samo odsvit večne luči še motno sije na temnordečih ploskvah kakor nebo za okni, ki je podgorelo v večer. Po zlatih okvirih pleše rdeči odsvit, kot bi se bal mrtvaško bledih sten okrog. Kameniti oltarji molče v tihi pobožnosti in zvoki večernega zvonjenja se trudno love pod visokim stropom. Nekje v globini samostana igra nekdo na harmonij, da stopajo pobožni akordi lahnó kot angeli mimo klopi pred večno luč, kjer umolknejo v razkošju nadzemskih spoznanj.

Pred menoj na klopi leži Rilkejeva »Knjiga ur«. V mraku so se črke zlike v temno ploskev, z ustnicami pa še vedno šepetem čudovite besede:

»Du bist der leise Heimatlose — — —

— Ti tihi si brezdomec za ta svet,
ki vanj ne vrneš se poslej:
prevelik, pretežak za nas ljudi
v viharju tuliš. Harfa si,
ki vsak igravec onemi ob njej.«

Od tiste ure ljubim tega svetniškega pesnika. Da bi tudi v vas mogel vzbuditi vsaj malo tiste ljubezni in ognja, brez katerega ni mogoče stopiti v tajno kraljestvo pesmi, sanj in podob!

II.

Rilke je zame največji pesnik sploh. Ob stran bi mu postavil samo še Li Tai-poja in Verlaina, mongolskega in romanskega genija. Rilkejeva pesem je spoj slovanske čustvenosti in germanske miselnosti. Je pesem daljnih step, ujeta v drobno, lahko siringo, kjer se vsa polnost širin strne v rahlo, trudno melodijo. Njegovo doživetje meji na zamaknjenje, vsaka njegova beseda vzbudi slutnjo mističnih globin onstranstva. In v tem je njegova veličina.

Za francoskimi impresionisti je nastopila v literaturi dekadencia. Iz skoraj čistega Verlainovega impresionizma, kjer je motiv, melodija in prehodno, zgolj enkratno doživetje tako značilno, je vzrasla poezija Dehmela in Maeterlincka. Oba sta čutila važnost in nujnost mističnega doživetja, ali njun pozitivizem mišljenja je zmagal nad občutjem in slutnjo. Maeterlinck je postal filozof nepoznanega, ki ga hoče dojeti z jasnostjo razuma, Dehmel pa je ostal na meji in ni pogledal onstran. Pozitivnosti mišljenja je sledila težnja za točnost oblike — George in Valéry sta to obliko ustvarila. Njuna pesem je tostranska, zemeljska, ritmično čudovito ubrana, jasna do zadnje potankosti in zaokrožena kot celota sama zase. Tako pomeni višek impresionizma in njegov pogin hkrati. Kajti človeška duša je uganka in njena pesem nima ne začetka ne konca. Ta kratka pot preko zemlje nima smisla sama v sebi, nima zadnjega vzroka in nujnosti v tem, da je, temveč v tem, da prihaja od nekod, gre mimo in se zlije nekam v onostranstvo. Zavest tega romanja je našla v Rilkeju, ki je prišel za impresionisti in stoji na začetku nove dobe, namreč poglobitve v duhovnost in uveljavljenja čustvenosti nad suhim razumom, svoj pravi izraz. Rilke je že davno pred pravimi ekspresionisti vsebinsko in oblikovno povedal v bistvu prav isto kakor oni. S svojo pesmijo je dokazal, da je vsebina prvo in oblika drugo, da se ne razvije vsebina iz oblike, temveč, da je oblika le njena posledica. Da pa ni Rilke zašel v pretiravanje, je le jasan dokaz njegove pesniške veličine.

III.

Osnovni ton Rilkejeve pesmi je versko čustvo. Razmerje človeka do Boga, odnos zemlje do neba, to je njegovo prvo vprašanje. Rilke je s svojo živo fantazijo, s katero je v i d e l vsako, še tako abstraktno misel, s katero je predmete in barve tako plastično čutil kakor malokateri impresionist, tako ljubil barvitost in realnost vsega svetovja, da je smatral šele stvarjenje za pravo uresničitev božje popolnosti. Bog je kot absolutno bitje sam v sebi popoln, popoln tudi brez kozmosa, ki ga je ustvaril in postavil v prostor in čas. Rilke pa v svoji ljubezni do i z r a z a, do zunanje, konkretne stvarnosti, to osnovno, absolutno popolnost božjega bitja zanika. V »Knjigi ur« pravi tako-le:

»Kaj boš počel, Bog, če umrem?
Tvoj vrč sem jaz (če se zdrobim?)
napoj sem tvoj (če zagrenim?)
obleka tvoja in bogastvo vse,
z menoj vred tvoj pomen umre.«

Iz te zavesti vzraste Rilkeju druga, še drznejša in globlja misel. Boga si predstavlja kot kaos. Bog je tema — tista topla in vse objemajoča tema, mati luči in rojstvo vsega. Ta večni, temni kaos nedoumljivega božjega bitja obdaja torej ves kosmos, ga oplaja s svojo vekovito močjo, mu daje življenje in luč in ga hkrati kot princip kaotičnosti nujno iz sebe izključuje:

»Ti tihi si brezdomec za ta svet,«

pravi pesnik. V to abstraktnost večnosti se bo nekoč zopet zlilo vse stvarstvo in v tihi sreči bo vse molčalo kakor takrat, ko je »plaval duh božji nad vodami« in še ni izgovoril Bog svoje prve besede: »Bodi svetloba!«

Tega svojega Boga pa Rilke ne dojema toliko z jasnim razumom, ampak ga temno doživlja s svojo silno čustvenostjo. Vsa njegova duša, vsaka misel in vsako čustvo si vroče želi nekoga, ki je izpolnitev vseh hrepenenj. Kakor poišče strelica, sprožena z napetega loka, svoj cilj, tako išče nemirna, žejna želja izpolnitve, da se zlije vanjo. Mistično doživetje daljnega Boga se stopnjuje do blazne ljubezni, do veličastne primere ljubezni med moškim in žensko.

»Kot ženska moja duša pred teboj stoji — —«

Tu se spajajo v Rilkeju zamaknjenja stilitov in anahoretov z mistiko srednjeveških menihov in z bolnim hrepenenjem modernega človeka v eno samo, prvotno pristno občutje in doživetje. Take globine so v resnici strašne in vsaka beseda izzveni ob njih kakor prazen zvok.

IV.

Rilkejevo razmerje do Boga uravnava tudi vse njegovo razmerje do sveta. Predvsem je Rilke individualist. Gotovo je vsaj deloma vplival nanj Nietzsche s svojim Zarathustro — že zaradi jezika, če ne tudi radi novih, blestečih idej. Tako je Rilke tudi otrok svoje dobe, ki ni čutila kolektivno, ki še ni zanikala vrednosti posameznika, ki je šele zorela v dobo socialnih pretresov in kriz. Takrat je bil posameznik idol, množica je bila samo nujna snov, iz katere se šele rodi oseba, ki s svojo veličino poplemeniti in požlahtni »profanum vulgus«. Zato je tudi Rilke nujno stopil v krog duhovnih plemičev in je tam tudi ostal. S tem pa nikakor ne trdim, da bi Rilke socialno sploh čutil ne. V njegovih pesmih marsikje zazveni pretresljiva melodija revnih ljudi in tretja knjiga v »Knjigi ur« nosi čudoviti naslov »Knjiga o revščini in o smrti«. Vendarle pa je vse njegovo socialno čutenje prežeto z neko prav svojsko, utopistično mistiko, ki ima s pravim, socialnim občutjem morda veliko skupnega, ki pa je končno vendar samo potreba

genija in temna slutnja v podzavesti duše. V splošnem je Rilke presubjektivni, da bi mogel obračati večjo pažnjo na življenje drugih ljudi; je prevelik umetnik, da bi mogel biti praktičen in »dober kot vsakdanji kruh«. Ne morem se iznebiti občutka, ki me prevzame vselej, kadar vzamem v roke Rilkejeve pesmi, da je vsa umetnost res samo za »izbrance božje« in da se moramo drugi mukoma prebiti do meja, onstran katerih je vsa lepota (pomislite — vsa!), in da gledamo v to »carstvo sanj« samo oddaleč kakor Mozes obljubljen deželo Kanaan. — Rilke je v resnici pesnik skrivnosti in njegova pesem je knjiga s sedmimi pečati. Samo žarek luči moremo ujeti vase in samo slutiti moremo vso prelest in veličino tega eteričnega genija.

Res, Rilke je pesnik skrivnosti. To je njegova prava označba: pesnik skrivnosti.

V.

Pri vsej svoji ekspresionistični vsebinski globini pa je Rilke velik formalist. Vsaka njegova pesem je oblikovana do zadnjih podrobnosti in je naravnost klasična. Njegova strnjjenost v izražanju, njegova jasnost v zamotanih duševnih dogajanjih, barvitost in plastičnost v opisovanju predmetov, njegova glasba besed, ki človeka opaja kakor silna simfonija melodičnih klasičnih mojstrov, in njegova nežnost, ki daje vsaki pesmi svoj intimni, čarobni vonj, ga tako odlikuje od drugih pesnikov, da mu gre v dovršenosti oblike prvo mesto, tik poleg Valéryja, Georgeja, Verlaina in Nietzscheja.

Od klasične pesmi ga loči ena sama poteza, ki mu je pa le v prid. Klasična pesem namreč mora biti po zakonu poetike sama v sebi zaokrožena, kakor simfonija, kjer se končno tudi vsi motivi zopet strnejo v en sam, končni akord, ki ne more imeti nobenega nadaljevanja več. Pri Rilkeju (in pri modernih sploh) pa so pesmi nekako izzvenevajoče. Šele po zadnjem verzu se prične osnovna melodija zopet zapletati in se v čitalcu samem izpelje do konca. Zato je Rilkejeva pesem nastrojna — pesem občutja in lirična pesem v pravem pomenu besede. To je res, kakor pravi Župancič o Gradniku, tihá lirík a. Pri nas se je taki pesmi še najbolj približal Anton Vodnik s svojimi drobnimi liričnimi biseri.

VI.

Rilke je umrl leta 1925. Čez nekaj desetletij bo legendarna osebnost. Nekoč bo bojni klic nove umetnosti. In kaj je danes? Danes je Rilke vodnik. Ali bolje — moral bi biti vodnik. Vodnik iz trudne materijalnosti te zemlje v duhovnost in mistično vernost, iz razumarsko hladne vsakdanjosti v čuvstveno navdušenje za vse lepo, dobro in resnično, iz pretiranega hvalisanja skupnosti in krđelarstva v pravo cenitev osebnosti, iz mehanizacije v pravo, urejeno obliko življenja. Kajti — priznajte mi — naša doba

pogreša predvsem oblike. Vsebino in globino ima — oblike, v kateri naj se izživlja, pa ne najde.

V svoji sintezi moderne čustvene duševnosti s klasično zakroženo in urejeno osebnostjo nam je Rilke kakor tisti temni mistiki daljen in kot naši dragi znanci blizu. — Ali kakor pravi pesnik sam:

«— Kdor zdaj gre kje sredi sveta,
brez vzroka gre sredi sveta,
k meni gre.»

Gabrovšek Emil / Moje pesmi.

To so cvetke, ki so vzcvetle
na poljani mladih dni,
ki so v čar se šopka spletle
za oltar v okras noči.

To poljubi so mladosti,
ki je zacvetela mi,
ki v objemu je radosti
v tihi hram zletela mi,

v tihi hram ljubezni mlade,
kjer je prosti duh gospod,
kjer cvetijo žarke nade
za ljubezni večni god,

To so zime hladni dihi,
ki obdajajo srce,
ko pod večer Vesne tihi
joki cvetke orosé . . .

P. T. / Najina pota.

Na najine ljubezni pota pala
bolest je mrka, sama sva ostala,
brez solca in brez cvetja prejšnjih dni.
Na pusta polja hladen dež rosi . . .

Tako končuje dvoje src iskanje
prevaranih za najsvetejše sanje.
Tako jesen prihaja brez sadu . . .
Odidiva! — Kaj delava še tu?

Rainer Maria Rilke-Benjamin / V resni uri.

Kdor zdaj ihti kje sredi sveta,
brez vzroka ihti sredi sveta,
ihiti nad menoj.

Kdor zdaj smeji se kje sredi noči,
brez vzroka smeji se sredi noči,
se meni smeji.

Kdor zdaj gre kje sredi sveta,
brez vzroka gre sredi sveta,
k meni gre.

Kdor zdaj umira kje sredi sveta,
brez vzroka umira sredi sveta,
vame zre.

Slavka / Drobná povest o modrem pajku.

(Odlomek.)

»Povedala ti bom, Jože, povest o modrem pajku. Na dolgo in na široko kakor v ‚Tisoč in eni noči‘.

Drobno povest o modrem pajku-umetniku poslušaj in jo razumeti skušaj! Natančno in počasi ti bom pripovedovala, Jože...!«

»Dobro poznaš Gorjance! Vsako leto hodiš k Sv. Miklavžu in na Sv. Jero in občuduješ in uživaš lepote naše lepe dolenske zemlje. Lansko leto in dvakrat preje — spomniš se še — sva bila skupaj tam gori. Jaz sem bila takrat še otrok, tudi ti si takrat še vse lepše sanjal, kakor sanjaš danes. Bilo je — ostali so samo spomini!

Tako mimogrede sem šla letos zopet na Gorjance. Ti si bil v tistih dneh na planinah. Lepo karto si mi pisal. Tam v solnčnih planinah si živel, vriskal, pel, tam si lepo dekletke vzljudil... Podpisala se je na karti in Ti mi nisi nič povedal, ko si se vrnil. Tudi planik mi nisi prinesel — mlado dekletko ti je vzelo planike ob slovesu!...

Sama sem bila tiste dni doma pri materi, pa sem zahrepenela v samoto, v naročje naravi, v tihe, bele bukove hoste na Gorjancih. Vabile so me prijateljice, mlada dekletka; veselje in pesem ‚ognji ob večerih, tudi nebeško lepi mir, ko se zlekneš v popoldanski sopari za cerkvijo Sv. Miklavža in se zasanjaš v pravljíčnost Trdinovih bajk, tiste mehke besede prijateljic, ki priplavajo iz dna duše. Oh, v planinah, v samoti ima človek samo lepe misli —

Ob večernem kresu smo si pripovedovale lepe pravljice, se smejale in pele pozno v noč — nikdo ni slutil tam daleč, onkraj temnih host, naše lepote in ljubezni. Samo veter je včasih vasoval okoli naših šotorov in truden beračil . . .

Ne bom pozabila tistih lepih večerov. Tako lepi pa tako čudno kratki so bili. Večkrat sem prisluškovala v polnočnih urah, ko sem se spomnila na dom in na mater, žalostnemu petju sov, ki so bdele kakor mrtve sence na starih bukvah. V tej žalostni pesmi, se mi je zdelo, da odmevajo kriki moje duše. Vsak večer ista melodija, otožna in tako skrivnostno tajna —.

Nekoč — naveličala sem se, ko smo spali na senu, žalostne pesmi čuka, ki je tožil za polji v temnih borovcih, in sem ga pregnala. Metala sem kamenje na borovce in ga prepodila. Tako žalostno je pel čez nekaj minut daleč v skrivadi, da se mi je zasmilil. Njegova pesem se je prelivala v mehko, tožeče iskanje . . .—

Takrat sem doumela skrivnosti noči in vsak dan me je bilo bolj strah. Zadnje dni sem silila domov k materi, pa sem ostala do konca taborenja — zaradi prijateljc.

Večkrat sem hodila po vodo h Gosposdični. Tik ob potu sem opazovala pajka, kako je pletel lepo biserno mrežo. Vsak dan je bila večja in bolj gosta. Samo dopoldne je delal, popoldne je dremal — bili so takrat res soparni dnevi.

Ko sem šla predzadnji dan spet na obisk h Gosposdični, je bila mreža dogotovljena. V njej se je prešerno zibal velik, črn pajek — kakor majhen hudič.

Sedla sem v senco pod grmom in ga opazovala, kako bo lovil plen, kako bo prvo žrtev premamila biserna, umetniško dovršena mreža, kako bo pajek ponosen — čudno, da so tudi pajki ponosni in ošabni . . .

Ko je slučaj prinesel mimo muho, je radovedno potipala tanjke nitke, mislila je, da so srebrni in kristalni biseri. Veter je potegnil, potisnil radovedno muho v mrežo in — smrt je bila blizu.

Pajek je ujel plen. Smrtni boj je bil kratek in lačni pajek je pil kri. Ko sem gledala ta boj, se mi je zastudil črni pajek. In zdaj se mi studi vsak pajek!

Čitala sem doma nekaj tednov pozneje Jörgensenovo parabolo o bedastem pajku. Dvakrat sem jo prečitala, skušala sem jo doumeti — zasmilil se mi je ubogi pajek. In od takrat sem spet z neko čudno strastjo zalezovala pajke, jih občudovala v njihovih bisernih gradovih, jim nosila muhe, da sem tako uživala ono zgodbo iz Gorjancev.

Čudna sem, kajneda, Jože?

Tako se mi je dogodilo o počitnicah nekaj, kar bi ti rada naslikala, da mi boš skušal razložiti in povedati, kako je mogoče, da vlada v človeku včasih neko čudno razpoloženje, da se smeje in veseli, če bližnji trpi ali umira. V pajku boš našel nekaj, v muhi

nekaj, vse pa dobro pretehtaj! Težko je to, vem, zato boš ti, ki si bolj zmožen povedal — zanimaš se, kakor sem večkrat videla.

Drobno povest o modrem pajku ti bom nocoj pripovedovala, na dolgo in široko, kot sem ti obljubila. Ne obsodi me v povesti, življenje mi je narekovalo, življenje, ki ne pozna izgovorov, ki ne pozna polovičarstva.

*

Doma na počitnicah je bilo.

Ne bom pozabila tistih lepih poletnih dni. Nič se mi včasih ne ljubi — knjige so nekam tuje v vročih, soparnih dneh, obiski so lepi, ali pri nas na kmetih imamo samo ob nedeljah obiske. Dnevnik sem pisala navadno ob večerih. — Pa sem sedla za mizo in se zagnala v rože na oknu.

Videl si že, Jože, na našem oknu lepe cvetoče kakteje, pelagonije, fuksije. Naša mama ima tako rada rože. Tudi jaz jih ljubim. Tako težko mi je, kadar odhajam v mesto. Za slovo tako lepó cvetó — kakor da so slutile odhod, pa me še enkrat vabijo medse.

Tudi Jezusove kronice v majhnih lončkih si že videl. Tako ponižno se spenjajo po steni navzdol — rade bi prirastle do tal in potem tipale nekam naprej po zeleni travi pod oknom: čez ograjo mimo čebelnjaka na polja in dalje in dalje. Še rože imajo čudno toplo hrepenenje po nečem daljnem, tam zadaj, onkraj zarij...

S kaktejami in pelagonijami in fuksijami in plahimi Jezusovimi kronicami se je pobotal črn pajek, potegnil je med njimi in zeleno pobarvanimi polknicami mrežo, lepo umetniško izdelano. Kakor niz biserov se je bliščala — umetnina — v hladnih jutranjih urah, koder se je nabrala na tankih nitkah rosa.

Glavno, najmočnejšo nitko je izpeljal do velike špranje v desnem kotu okna, kjer jo je pripel na napol zarjavel žebelj — večkrat jo je ovil okoli in konec izpeljal v špranjo. Služil mu je kot nekaj most do mreže —

Stranske nitke pa je pripel na debele bodičaste kaktove liste, na drobna stebelca pelagonij in fuksij in za krajnice polknic. Napol priprte polknice je večkrat pozibaval veter in tudi to je imel modri pajek v svojem načrtu. Kadar je bil lačen in ni bilo upanja na mastni plen, se je zavihtel v sredo svoje mreže in se je z guganjem pomotil ter pozabil, da je lačen.

Tako je mislil modri pajek. —

Navadno je po cele popoldneve pretičal v zasedi. Čemerem in zaspan je le včasih pogledal na svojo biserno mrežo, preletel z očmi vse nitke, če dobro drže, če ni kje popustila kaka vez, če ni kje kakšna nitka natrgana — potem se pa spet zaspano skrtil v veliko špranjo v desnem kotu okna.

Veš, nekam čudno prijetne občutke sem imela vselej, kadar sem tega kraljeviča opazovala v njegovi biserni palači. Majhno je njegovo kraljestvo. Življenje je tesno v njegovih dvorih. Kakor zakleto carstvo. Vsakogar, ki se zgubi in zaide vanj, doleti smrt.

Čudna je ta smrt. Nikamor se ne gane iz svojega kraljestva. Samo doma v svojih dvorih tiči in preži; kdor prostovoljno zaide njej v naročje, mu ugasne plaho lučko...

Meni se zdi, da je dobra taka smrt. Kako lepo bi bilo, če bi se tudi naša smrt takole zaprla v biserni grad in bi nikogar ne umorila, razen tistega, ki bi se približal v njeno kraljestvo. Pa saj smo ljudje tako ustvarjeni — drugi bi nas metali v tiste zlate dvore, kakor sem jaz lovila muhe in jih nosila v pajkovo mrežo, kjer so našle nepričakovani konec. Bog je tako hotel — menda je prav tako! Kdo bi dvomil, malenkosti pridejo, gredo mimo, svetovi in stvarstva v neskončnih krogih in spiralah pa ostanejo in bodo ostala iz večnosti v večnost...

Ta ubogi pajek — umetnik je bil res, ali kaj, saj mu je Bog tako naročil; ne, kaj pravim naročil, kratkomalo v njegovo naravo je od nekdanj vcepil kalico-nagon, ki dela, raste, kipi in živi brez volje in razuma. Ta ubogi umetnik ima majhno kraljestvo — komaj ped široko v premeru — in je samo vanj priklenjen od mladih dni do konca. Mlad se je rodil na majhnem kosu zemlje, na tem koščku živel zadovoljen, ob oblačnih in solnčnih dneh — da je nekje v velikem svetu vse lepše življenje, ni vedel, da tudi tam v velikem svetu žive umetniki, ki so celó večji od njega, ki so bolj čiščeni. Na skromnem koščku zemlje, kamor je bil prirastel, je bil samo on resnični umetnik; zato je bil ponosen, bil je ošaben...

*

Bili so tisti dnevi zelo soparni. Roji muh so čez noč pritiskali v sobo. Pajk je skrbno vrataril v svoji mreži — sleherna, ki je potrkala na njegova vrata je našla — smrt. Postajal je vedno bolj len in mrežo mu je razmajal večkrat veter — natrgane nitke je previdno v lačnih in suhih dnevih nadomestil z novimi. —

Tisto popoldne pa ni imel sreče.

Sedel je sredi mreže — pozibaval ga je veter, ali ubogi pajek ni pozabil, da je lačen. Videla sem, kako je z naslodo gledal muhe, ki so krožile pod temnim, od trsk zakajenim, lesenim stropom, in se mu v parih posmehovale. — Zdaj pa zdaj se je kakšna mlada v svoji brezskrbnosti zazibala proti oknu. Kakor da ji je nekdo povedal, se je v hipu obrnila nazaj in utonila v kotu nad pečjo. Vselej takrat se je modremu pajku še bolj zaskominalo in srce mu je zatrepetalo v pričakovanju. Krčil je močne čeljusti, stegoval zakrivljene noge in jih vlekel spet podse, napenjal drobne oči, da bi videl vse do zadnjega kota nad omaro, kjer je visel, dolg masten trak.

Čudno našemljen pod stropom pripet dolg trak — muholovec.

»Zaklad!«

»Da!«

»Kup opeharjenih muh!«

»Za sto kosil in za dvesto večerij.

In še za zimo, skozi do aprila!...«

(Dalje sledi.)

Nekoč v davnih, davnih časih.

San Bernardino da Siena / Menih, menišek in osel.*

Nekoč je živel svet menih, izkušen v življenju, ki je spoznal, da ni nikakor mogoče živeti tako, da bi ga nihče ne obrekoval. Nekega dne je rekel svojemu učenčku-menišku:

»Sinko, pojdi z mano in vzemi s seboj najinega oslička!«

Ubogljivi menišek je pripeljal oslička in stari je sedel nanj, deček pa je hodil peš za njim po zelo blatni cesti. Nekdo, ki je šel mimo, je rekel:

»Glej, kako oni s tem meniškom kruto ravna, sam udobno jezdi, mali pa mora hoditi po takem blatu.«

Bržko je stari to slišal je stopil z osla in posadil nanj meniška; in ko sta šla dalje, je gazil po blatu ter priganjal živinče. Drugi je rekel:

»Glej ga čudaka! Žival ima, star je, pa hodi peš, mlajši pa jezdi, ki bi se ne zmenil ne za napor, ne za blato. Neumen je, saj bi lahko oba jezdila.«

Prisedel je na osla tudi sveti menih. In ko sta tako nadaljevala pot, je zopet nekdo rekel:

»Glej no! Dva sedita na osličku, prav nič se jima ne smili. Saj se bo še zgrudil pod tako težo!«

Tudi to je čul sveti menih, takoj sta razjahala ter obadva gazila blato in priganjala osla. Počasi sta tako nadaljevala pot, dokler ni nekdo rekel:

»Glej ju, neumneža! Osla imata, pa hodita po takem blatu peš!«

Menih je tedaj uvidel, da nikakor ni mogoče ugoditi vsem ljudem, in je rekel menišku: »Kar domov se vrniva!«

In ko sta bila pred celico, reče stari: »Sinko, pridi sem! Ali si kaj razmišljal o današnji prigodbi z oslom?«

Deček vpraša: »Zakaj?«

»Kaj nisi opazil, da so naju ljudje obsojali, naj sva potovala kakorkoli? Ko sem jaz jahal in si šel ti peš za menoj, so rekli, da bi moral ti jahati, ker si šibak. Zato sem razjahal ter tebe posadil na sedlo, pa je zopet nekdo menil, da bi moral jaz jahati, ker sem star. In ko sva sedela na oslu oba, so naju zopet dolžili, da nisva usmiljena do uboge živali. Potem sva oba hodila peš, pa so pravili, da je višek nespameti imeti osla in hoditi peš. Zatorej, sinko, do-

* Glej listnico uredništva.

bro si zapomni, kar ti bom povedal: Dasi človek skuša storiti v življenju toliko dobrega kolikor more in zna, ne more nikoli zadovoljiti vseh ljudi, in se bo vedno našel še kdo, ki ga bo obsojal. Vendar, ne meni se za te ljudi, sinko, preziraj jih in ogibaj se občevanja z njimi, zakaj od njih izhaja le greh: zato delaj vedno to, kar misliš, da je dobro, in pusti ljudem naj govore, kar hočejo.

(Prev. Sergej Smolè).

Starè Egon / Meroslovje v italijanskem slovstvu.

Primerjava s slovenščino.

Deveterec (Il novenario) ima poudarek za drugim, petim in osmim zlogom.

Obr.: — ' — — ' — — ' —

Deseterec² (Il decasillabo) ima poudarke za tretjim, šestim in devetim zlogom.

Obr.: — — ' — — ' — — ' —

Enajsterec (L' endecasillabo) ima navadno dva poudarka: za šestim in desetim zlogom ali pa tri poudarke: za četrtem, osmim in desetim; bolj redko ima poudarke tudi za četrtem, sedmim in desetim zlogom.

Obr.: — — — — ' — — — — ' —

— — — — ' — — — — ' —

— — — — ' — — — — ' —

Prvim dvem slučajem odgovarja v slovenščini katalektična šesterostopna jambaska vrstica, ki nadomestuje v vseh pesniških formah italijanski »endecasillabo« (Prešeren i. dr.), poslednjemu pa odgovarja četverostopna katalektična daktilska vrstica.

a) U-U-U-U-U-U

b) -UU-UU-UU-U

Poleg navedenih enostavnih stihov imamo v italijanski literaturi še sestavljene (dvojne) stihe (ital. versi doppi).

Dvojni peterec (Il quinario doppio) je sestavljen iz dveh petercev; ima dva glavna poudarka za četrtem in devetim zlogom ter ga po tem ločimo od deseterca, dasi imata enako število zlogov.

Obr.: — — — — ' — || — — — — ' —

² Deseterec odgovarja drugemu delu heksametra po cezuri v tretji stopi ter je zelo monoton.

[-UU-UU-] UU-UU-UU-U

Med obema deloma takih stihov je vedno močna cezura, ki jo zaznamuje navadno tudi pesnik s pomišljajem ali vejico. Ker ne smeta na tem mestu nastopiti niti izpah niti zev, mora začeti drugi del stiha vedno s soglasnikom.

Dvojni šesterec (Il doppio senario) ima poudarke za drugim, petim, osmim in enajstim zlogom.

Obr.: — ' — — ' — || — ' — — ' —

Dvojni sedmerek (Il doppio settenario ali verso martelliano, po I. Martelli-ju, ki ga je prvi uporabljal) ima naglase kakor sedmerek in sicer na obeh delih.

Kitice. — Poleg tercine, kvartine, sestine, stance, decine ter drugih klasičnih oblik, ki jih poznamo tudi v slovenščini, je še treba omeniti:

a) *kitico*, ki jo je prvi upeljal Petrarca v *kanconi* (strofa petrarchesca), ki je sestavljena iz sedmercev in enajstercev z zelo različnimi rimami. Delimo jo v dva dela: *fronte* (= čelo) in *sirima*, ki se delita dalj v 1. in 2. piede (= stopa) ter v 1. in 2. volta (= obrat). Med *fronte* in *sirimo* je često še en stih, ki ga imenujemo *chiave* (= ključ). N. pr. obrazec prve kitice Petrarceve *kancone* »Italia mia«:

fronte	{	1. piede	{	— — — — ' — — — — ' — — ' — — a
				— — ' — — — ' — — b
				— — — — — ' — — — — — ' — — c
		2. piede	{	— — — — ' — — — — ' — — ' — — b
(chiave)	{			' — — ' — — — ' — — a
				— — — — — ' — — — — — ' — — c
sirima	{	1. volta	{	— — ' — — ' — — — ' — — c
				— — — — — ' — — — — — ' — — d
				— — — — — ' — — — — — ' — — e
		2. volta	{	' — — ' — — — ' — — e
				— — — — — ' — — — — — ' — — d
				— — — — — ' — — — — — ' — — d
		' — — ' — — — ' — — f		
		— — — — — ' — — — — — ' — — g		
		— — — — — ' — — — — — ' — — f		
		— — — — — ' — — — — — ' — — g		

b) *sapfiška kitica* (strofa *saffica*³), ki jo tvorijo trije enajsterci s cezuro za petim zlogom in en peterec z oklepajočo rimo, prestopno ali pa sploh brez rime.

c) *alkejsko kitico* (strofa *alcaica*³), ki jo tvorijo štirje stihi: dva dvojna peterca, izmed katerih je drugi tekoči, en deseterc ter en enajsterc brez rime.

d) *asklepijadsko kitico* (strofa *ascepiadea*³) tvorijo običajno trije tekoči enajsterci ter en tekoči sedmerek brez rime.

Pesniške oblike. — Epske in dramske pesniške oblike so iste kot v slovenščini. Edino lirsko pesništvo se nekoliko razlikuje. Poleg himne, ode, elegije, dithiramba, satire in epigrama, ki jih poznamo deloma v slovenščini, deloma pa v latinščini in grščini, moramo omeniti še nekatere značilne forme in sicer:

1. *»Ode barbara«*, ki jo tvorijo sapfiške, asklepijadske in alkejske kitice in ki jo je prvič upeljal G. Carducci.

2. *Kancono* (La canzone) a) klasično, ki jo tvorijo Petrarcove kitice in jo zaključuje krajša kitica imenovana *»congedo«* (= poslovitev), b) moderno, ki jo tvorijo proste kitice in ki jo je zlasti uporabljal Leopardi.

3. *Sonet* (Il sonetto), ki ga tvorijo večinoma enajsterci v dveh kvartinah in dveh tercinah z oklepajočimi ali prestopnimi rimami.

4. *Balato* (La ballata), ki se imenuje tako, ker so jo prvotno spremljali s plesom (ballare = plesati). Balata je ljudska forma ter se deli v dva dela: v refren (la ripresa) (iz 1—4 stihov) in v nedoločeno število stanc, izmed katerih se vsaka deli v tri dele: v prvo in drugo varijacijo (la mutazione), (iz 2—3 stihov) in v obrat (volta), ki ima toliko stihov kot refren.

5. *Madrigal* (il madrigale, lo strambotto, il rispetto), ki je kratka pesniška oblika; izraža kako hvalo ter je zelo živahnega in veselega značaja.

6. *Lo stornello* (= škorec), motto iz treh stihov z rimo: v prvem verzu, ki je navadno peterec, imenuje pesnik kako cvetico, v ostalih dveh, ki sta enajsterca, pa izraža kako nežno misel. (Konec.)

³ Prim. gršč. in lat.

LISTNICA UREDNIŠTVA.

Dasi je vsebina povesti o »Menihu, menišku in oslu« najbrže že mnogim znana, smo jo vendar priobčili v prvotni stari obliki iz XV. stol. Ker je povest ena izmed redkih, toda značilnih, literarnih ljudskih del iz tistega časa, se nam zdi umestno, da na kratko obrazložimo literaturo »quattrocenta« (XV. stol.).

Ko je bila humanistična literatura na višku, so skoro vsi izobraženci prezirali ljudsko literaturo, tako da imamo v tej dobi le malo pisateljev, ki pišejo v preprostem ljudskem jeziku. V najnižjih ljudskih plasteh pa se je vkljub temu začela razvijati posebna literatura, ki je važna za pojmovanje vse dobe. V nasprotju s humanizmom, ki se je skušal popolnoma otresti uplivov cerkve je bilo razširjeno med ljudstvom religijozno leposlovje, ki je doseglo svoj višek v verskih igrah. V teh igrah so predstavljali prizore iz sv. pisma in iz življenja svetnikov. Značilen je glasnik v angelskem oblačilu, ki je naznanil ljudstvu vsebino in moralni pomen predstave. Verske igre XV. stol. so tehnično zelo primitivne; o kaki enotnosti časa in kraja tu sploh ni govora. Tudi pravega razpletka ni v njih, saj ne poznajo igre in predigre klasične drame; v teh igrah si ne nasprotujeta dve sili; v njih se izraža le ena, sama, neporečna Božja volja.

Zlasti v Sieni je bila religiozna literatura zelo razvita. Ohranile so se nam pridige San Bernardina degli Abizzeschi ali da Siena († l. 1444.), ki jih je pridigal na binkoštno nedeljo l. 1427. V svoje govore je vpletal tudi živahne prilike, ena izmed katerih je naša povest. Tudi iz te povesti so razvidne značilnosti ljudske literature XV. stol. Zadnji odstavek, ki bi dandanes lahko mirno odpadel, je bil tedaj brez dvoma najpomembnejši. Primerjati bi ga mogli z glasnikom v ljudskih igrah. Povest je zelo nazorno podana; iz nje diha pravi neskalseni ljudski humor.

Gledališki kotichek je v tej številki moral izostati zaradi pomanjkanja prostora, zato bo pa v prihodnji številki tem obsežnejši.

Prispevke za 3. številko oddajte do 12. t. m.

DRAMATSKI ODSEK.

Že na tem mestu se najtopleje priporočamo pri vseh članih, ki se zanimajo za dramatiko, da bodo tudi letos sodelovali in nam pripomogli do čim večjega uspeha.

